

Overwegingen rond kerkasiel

bezinning

overwegingen

Bezinning 17

Raad van Kerken in Nederland
Kon. Wilhelminalaan 3
3818 HN Amersfoort
033 4633844
rvk@raadvankerken.nl
www.raadvankerken.nl

OVERWEGINGEN ROND
KERKASIEL
VAN DE
RAAD VAN KERKEN
IN NEDERLAND

Inleiding

Toen in het vroege voorjaar van 1993 aan de kerken in Zwolle de vraag gesteld werd: "Kunt u een aantal Syrisch-orthodoxe christenen kerkasiel verlenen?", was het antwoord van de kerkenraad van de Scheppingskerk: "Als wij elke zondag de verhalen lezen over recht verlenen aan weduwe, wees en ontheemde, en er wordt ons op maandag gevraagd dat recht te verschaffen dan kunnen we op die vraag, op straffe van verlies aan geloofwaardigheid, geen nee zeggen." Daarmee was op 2 mei 1993 het kerkasiel in Zwolle een feit.

Kerkasiel is van alle tijden. De term 'kerkasiel' komt in Nederland voor het eerst voor in 1978. Maar door de eeuwen heen zijn kerken overal vrijplaatsen geweest voor mensen die in hun bestaan bedreigd worden. Ook in onze tijd komt kerkasiel voor. De Raad van Kerken in Nederland heeft zich er dan ook al enkele decennia geleden over uitgesproken. De werkgroep Mensenrechten van de toenmalige sectie Internationale Zaken van de Raad schreef in 1982 een document over kerkasiel en verzamelde reacties op dit document in een dossier dat gepubliceerd werd in het Archief der Kerken. De Raad zelf bracht in mei 1993 een standpuntbepaling over kerkasiel naar buiten. De wat uitgebreidere brochure Overwegingen rond kerkasiel verscheen eerder in 1999 en werd in 2004 licht aangepast. Na zeventien jaar is nu opnieuw een bescheiden actualisering op zijn plaats.

Wat is kerkasiel precies?

Kerkasiel is het verlenen van gastvrijheid door een geloofsgemeenschap aan één of meer asielzoekers in een noodsituatie, in het midden van die geloofsgemeenschap, dat wil zeggen in principe in het gebouw waar 's zondags kerkdiensten plaatsvinden. Dit onderscheidt het kerkasiel van het laten logeren van asielzoekers in een particuliere woning, ook al zou dat eventueel op kosten van en (mede) georganiseerd door een geloofsgemeenschap plaatsvinden.

Kerkasiel werd in de jaren zeventig actueel rond in Nederland illegaal verblijvende of illegaal geworden buitenlandse werknemers en asielzoekers die geen erkenning verkregen en hun toevlucht zochten in kerkgebouwen. Het ging toen om Marokkanen in Amsterdam, Den Haag en Utrecht en Turkse christenen (Syrisch-orthodoxen en Armeëniërs) in vele plaatsen in ons land. Meer recent is kerkasiel aan de orde geweest bij de opvang van Palestijnen en van Vietnamezen uit Oost-Europa en bij de opvang van Zaïrezen in Amsterdam (november 1996 - februari 1997) en van Iraniërs in het hele land (juni-december 1997). In 2012 vond een groep uitgeprocedeerde asielzoekers uit verschillende landen tijdelijk onderdak in de leegstaande 'Vluchtkerk' in Amsterdam en een andere groep van vooral Irakezen in de eveneens leegstaande Sacramentskerk in Den Haag. Hier werd geen beroep gedaan op kerkasiel, maar wel een toevlucht gezocht

in een kerkgebouw. In oktober 2018 begon het kerkasiel in buurt-en-kerkhuis Bethel in Den Haag. Dit droeg uiteindelijk bij aan de versoepelde toepassing van de kinderpardonregeling en aan een verblijfsvergunning voor het Armeense gezin Tamrazyan en voor vele andere gezinnen in vergelijkbare situaties.

De volgende ontwikkelingen vallen op:

- 1) Het asielbeleid is door de jaren heen steeds restrictiever geworden en het uitzettingsbeleid is geïntensiveerd. Tegelijkertijd is de bewustwording en deskundigheid binnen de kerken toegenomen. Toegenomen is ook de frustratie en de verontwaardiging bij de vele kerkelijke hulpverleners en vrijwilligers over het gevoerde asielbeleid, bijvoorbeeld over de lange wachttijden, de vele overplaatsingen en het feit dat uitgeprocedeerde vluchtelingen zelf hun terugkeer moeten regelen, en tot die tijd zonder voorzieningen op straat terecht komen. In het beleid en ook in de reacties op dit beleid is een verharding merkbaar. Tot op de dag van vandaag wordt kerken overal in ons land gevraagd om hulp bij noodopvang van vluchtelingen. Lang niet alle opvang van vluchtelingen door kerken is echter een kerkasiel.
- 2) Als er geen juridische oplossing is, kan kerkasiel bij lokale geloofsgemeenschappen weer in beeld komen als signaal van onrecht, dat opgelost moet worden. Het gaat dan om de bescherming tegen uitzetting van uitgeprocedeerde individuele vluchtelingen in een kerkgemeenschap.
- 3) Kerkasiel krijgt soms een nieuwe dimensie. Het is niet meer alleen een middel om individuele bescherming te bieden aan een of meer personen, maar het krijgt soms politieke gevolgen als pressiemiddel tegen het overheidsbeleid. De publicitaire begeleiding van het kerkasiel speelt dan een grote rol.
- 4) Lokale geloofsgemeenschappen die kerkasiel verlenen, vragen de lokale raden van kerken en de landelijke Raad van Kerken vaak om de actie te ondersteunen en hun gewicht in de schaal te leggen bij het zoeken naar een oplossing.

Standpunt van de Raad van Kerken in Nederland

De kern van het standpunt van de Raad blijft ongewijzigd, namelijk dat de Raad de keuze erkent van geloofsgemeenschappen om in uiterste nood bescherming te bieden door middel van kerkasiel. Van deze uiterste nood is sprake als uitzetting van een uitgeprocedeerde asielzoeker dreigt, terwijl asielverleners naar eer en geweten ervan overtuigd zijn dat de betreffende persoon bij terugzending in een levensbedreigende situatie terecht komt. Ook allerlei andere groepen kunnen onderdak en humanitaire opvang vinden in kerken, maar in strikte zin is er dan geen sprake van kerkasiel.

Bijbelse wortels

De kerk beroept zich ook bij kerkasiel op wat in de bijbel gerechtigheid heet en onderkent de spanning die er kan zijn tussen rechtvaardigheid en vastgelegd nationaal of internationaal recht. Vanuit het begrip gerechtigheid wordt de geloofsgemeenschap uitgedaagd tot rechtvaardig handelen.

Waar met wetten een absoluut systeem gevormd wordt waarin mensen zich moeten voegen, zal de tekst 'Men moet God meer gehoorzamen dan de mensen' (Hand. 5:29) een rol gaan spelen. Ook de woorden van Jezus 'De sabbat is er voor de mens en niet de mens voor de sabbat' (Mar. 2:27) maken duidelijk: de wet is gemaakt om de mens en niet de mens om de wet.

Omdat in de discussie de teksten uit Romeinen 13 vaak een rol spelen, zal in dit verband de nadruk dienen te liggen op: 'Wie doet wat goed is heeft van de gezagsdragers niets te vrezen, alleen wie doet wat slecht is. U wilt niets van de overheid te vrezen hebben? Doe dan wat goed is en ze zal u prijzen,..' (Rom. 13:3). Het trieste feit doet zich echter voor dat er landen zijn waaruit mensen met goede redenen vluchten omdat 'goed doen' betekend heeft: handelen tegen de eisen van de overheid, met als gevolg gevaar voor eigen leven. Voor Nederland zal gelden: zodra de uitvoering van een wet, ondanks alle goede bedoelingen daarvan, zich keert tegen mensen die bescherming nodig hebben, zal die wet onder kritiek komen te staan.

Voortbouwend op de Joodse traditie van vrijplaatsen wordt sinds de 6e eeuw aan de hand van teksten uit het Oude Testament (bijv. Ex. 21:12-13; 27:2 en 38:2) aan mensen in nood bescherming geboden in kerken. Bij dit soort teksten, die verwijzen naar asielpaatsen zoals altaren, tabernakel, tempel en vrijsteden, gaat het in het algemeen om het vragen en krijgen van bescherming voor mensen, onder wie vreemdelingen, die bevreesd zijn onschuldig te worden gestraft.

Ook in het Nieuwe Testament wordt op tal van plaatsen voor mensen in nood grote aandacht gevraagd. Jezus vereenzelvigd zich met hen, onder wie ook specifiek de vreemdeling (zie bijv. Mat. 25:31-45).

De kerk weet zich dan ook vanuit de Schriften geroepen tot het verlenen van gastvrijheid aan vreemdelingen, ook vanwege de eigen ervaring met vreemdelingschap in het spoor van Israël. De kerk is zelf vreemd, midden in de wereld maar niet van de wereld, en geroepen een teken te zijn van het komende Rijk waarin gerechtigheid woont. [Zie voor verdere verdieping Bezinning nr. 61 Geloven voorbij grenzen (2019)]. Geloofsgemeenschappen en hun gebouwen zijn daarom beschikbaar als toevluchtsoord voor vreemdelingen. Het gaat om gebouwen waarin de geloofsgemeenschap God als toevlucht aanroept en zelf leert een toevluchtsoord te zijn voor medemensen. Alleen al in de Psalmen wordt God meer dan tienmaal als toevlucht toegezongen. Wanneer de geloofsgemeenschap in de voorbede de vraag om bescherming voor mensen in nood aan God voorlegt, kan die gemeenschap niet werkeloos blijven voor die mensen, maar zal

zij zelf toevluchtsoord leren zijn. Dit kan in kerkasiel een speciale goed onderbouwde invulling krijgen.

Het is goed hierbij te bedenken dat de kerk zich niet opwerpt als rechter, maar zich onder bepaalde voorwaarden aanbiedt als plaats van asiel waarbij de mogelijkheid wordt gezocht de zaak van de asielzoeker opnieuw te laten onderzoeken.

Stichting De Duif, Amsterdam, de heer Wiemers:

"In feite doen wij niets anders dan wat elke burger mag doen: bedreigde mensen gastvrijheid bieden. Maar wat aan elke burger is toegestaan, schijnt aan de kerk verboden te zijn. De kerken hebben geen macht en willen die ook niet. Kerken schijnen nog steeds enig gezag te hebben en daar zijn we blij om. De regering en de rechter noemen hun uitzetting rechtmatig. Het kan best rechtmatig zijn, maar het is niet rechtvaardig en zeker niet barmhartig (...) Op onze Duif had het kerkasiel ook een vruchtbaar effect: het samenwerken aan een concreet doel verhoogt de saamhorigheid en brengt meer eenheid in de groep. Die was er natuurlijk al, anders hadden we er nooit aan kunnen beginnen, maar het kwam nu naar buiten."

Moreel gezag

Uit diverse bijdragen aan het dossier uit 1982 is duidelijk dat juridisch gezien kerkelijk asielrecht in de strikte betekenis van het woord niet meer bestaat. Verwijzingen naar dit asielrecht in het Oude Testament dienen in hun context gelezen te worden en vormen als zodanig geen bewijs of argument voor het nu nog bestaan van een kerkelijk asielrecht. Wel geven zij aan dat geloofsgemeenschappen (niet het gebouw, maar de gemeenschap) van oudsher plaats hebben geboden aan zwakke groepen in de samenleving, met name daar waar zij menen dat Gods gerechtigheid staat tegenover het vastgelegde recht. Ook is duidelijk dat de geloofsgemeenschap die kerkasiel verleent, een zodanig moreel gewicht heeft dat in de praktijk in

Nederland dit kerkasiel nooit geschonden is. Herhaaldelijk hebben bewindslieden en parlementariërs zich uitgesproken over kerkasiel op een manier waaruit blijkt dat het tenminste gerespecteerd wordt. Dit brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee voor diegenen die deze vorm van asiel willen verlenen.

Theo Hetteema, voorzitter Algemene Kerkenraad Protestantse Kerk Den Haag, ten tijde van het kerkasiel in de Bethelkapel (okt. 2018- jan. 2019).

In een loos moment voorafgaand aan de vergadering waarop we met ons bestuur moesten besluiten of we aan het gezin Tamrazyan kerkasiel zouden willen verlenen, las ik de dagtekst van Taizé voor die dag, donderdag 25 oktober 2018: 'Houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen' (Hebreeën 13:2). Aldus hebben we het gedaan.

Er waren natuurlijk vragen als: doen we er goed aan dit kerkasiel aan te gaan (met dankbaar gebruik van de criteria uit de brochure van de Raad van Kerken!), hoe vullen we het rooster, hoe garanderen we veiligheid en betrouwbaarheid? Maar bij dat alles was de voortdurende geestelijke vraag: kunnen we dit gezin ontvangen, kunnen we de kerkgangers in ons gebouw ontvangen en ook kritische geluiden aanhoren alsof we engelen ontvangen, of zelfs, met de woorden van Mattheüs 25:35 alsof we Jezus in ons midden begroeten?

We gingen niet op de stoel van de politici zitten, maar hielden hun wel voor wat rechtvaardig bestuur is rondom de zorg voor vluchtelingenkinderen en het hun toegezegde kinderpardon. Dat werd een geloofsavontuur dat mensen uit allerlei kerken en werelddelen bij elkaar heeft gebracht in een verrassende eenheid.

Kerk en staat

In de moderne tijd erkent de kerk in een democratisch bestel de rechtsmacht van de staat. Tegelijkertijd echter herinnert de kerk zich haar historie en haar wortels die de basis vormen voor haar bestaan en haar maatschappelijke en politieke verantwoordelijkheid in onze samenleving. Vanuit dit spanningsveld kan een situatie ontstaan, waarin de kerk en/of haar leden menen de rechtsmacht van de staat aan kritiek te moeten onderwerpen. In zo'n geval is er geen sprake van dat de kerk zich 'boven de wet' zou stellen, eerder is het zo dat de kerk zich 'naast de wet' stelt. De kerk doet geen beroep op een 'meerwaarde', maar zij representeert wel een 'andere waarde'. Kerkasiel is een vorm waarin leden van de kerk die samen een geloofsgemeenschap vormen, kritiek tot uitdrukking kunnen brengen op de wijze waarop de staat met vluchtelingen omspringt. Dat kan gaan om wet- en regelgeving die in hun uitwerking inhumane gevolgen heeft voor de betrokkenen, maar ook om een overheid die haar eigen regels niet uitvoert.

Het verlenen van asiel door geloofsgemeenschappen heeft als doel de staat een spiegel voor te houden omdat het de overheid wijst op omstreden juridische en/of beleidsmatige beslissingen in de procedure van de betreffende vluchteling(en). Naar de vorm heeft kerkasiel als signaalfunctie een symbolische waarde, naar de inhoud heeft het steeds een meer of minder uitgesproken 'protestkarakter'. Als geloofsgemeenschappen asiel verlenen, bedreigen ze het rechtssysteem niet, maar dagen dit systeem uit, gaan een dialoog ermee aan en bepleiten innovatie ervan. Kerkasiel gebeurt dan ook altijd openlijk, het wil een beoogde uitzetting publiekelijk aan de orde en ter discussie stellen.

Mr E.M.H. Hirsch Ballin (1987). Staat en kerk, kerk en staat. In: Kerk en Staat, hun onderlinge verhouding binnen de Nederlandse samenleving, p. 21:

"De erkenning van de eigen verantwoordelijkheid van de staat als 'societas perfecta' in het hem eigen bereik, en van de democratische rechtsstaat als de adequate staatsvorm betekent niet dat de kerk verder in politieke kwesties er het zwijgen toe moet doen. Deze erkenning leidt er wel toe dat voor de kerk de primaire verantwoordelijkheid van de democratisch gelegitimeerde politieke organen in staatszaken moet vaststaan. Tegelijkertijd moet echter in aanmerking worden genomen dat de staat er is omwille van de mens en dat het daarom is, dat de kerk zijn competentie respecteert. Waar de menselijke waardigheid in of ondanks een democratie bedreigd wordt, is er voor de kerk recht en reden tot spreken."

Niet in strijd met de wet

De Raad van Kerken en zijn lidkerken zijn zich ervan bewust dat kerkasiel een beladen kwestie is in de kerk. Moeten de kerk en haar leden immers de macht van het bevoegd gezag niet respecteren? Voor alle duidelijkheid moet worden opgemerkt dat een geloofsgemeenschap of een persoon die onderdak biedt aan vreemdelingen die met uitzetting bedreigd worden, geen strafbare handeling pleegt. Er is geen sprake van burgerlijke ongehoorzaamheid. Strafbaar is wel een geloofsgemeenschap of een particulier persoon die onderdak verleent zonder de autoriteiten in te lichten. Strafbaar is zeker ook het verlenen van onderdak uit winstbejag. Het bevoegd gezag kan te allen tijde het kerkgebouw binnenkomen om deze vreemdelingen op te halen tenzij er een godsdienst-oefening of bezinningssamenkomst gaande is. Dit is bevestigd in de Wet van 22 juni 1994, tot vaststelling van de Algemene wet op het binnentreden, artikel 12.

Steeds vaker doen uitgeprocedeerde vluchtelingen een beroep op kerkelijke diaconale instellingen om tijdelijke humanitaire bijstand. Deze organisaties verzorgen juridische steun, tijdelijke opvang en (financiële) ondersteuning bij terugkeer of doormigratie. Sinds 1988 bestaat de organisatie INLIA. Het is een netwerk van parochies en gemeenten die zich door ondertekening van het Charter van Groningen bereid verklaard hebben een eventueel beroep tot opname van asielzoekers die in uiterste nood verkeren, in overweging te nemen en, indien deze kerken tot de conclusie zijn gekomen daarop te moeten ingaan, deze asielzoekers bescherming te geven totdat een aanvaardbare oplossing gevonden is. Voorts biedt INLIA juridische, maatschappelijke en medische hulp aan asielzoekers in nood. Verder is er de stichting LOS (Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt), een steunpunt voor mensen die ongedocumenteerden helpen. Doel van de stichting is het geven van informatie over het leven van ongedocumenteerden en de mogelijkheden van hulpverlening aan hen. Ook wil de stichting de onderlinge samenwerking bevorderen tussen individuen en organisaties die betrokken zijn bij de hulpverlening aan ongedocumenteerde vreemdelingen in Nederland. Men kan er terecht voor vragen op juridisch en praktisch gebied. Ook tal van andere kerkelijke en maatschappelijke organisaties bieden hulp aan vluchtelingen in nood.

Het is belangrijk hierbij onderscheid te maken tussen kerkasiel, waarbij het gaat om bescherming bieden in het midden van een geloofsgemeenschap, en de verschillende andere vormen van hulpverlening, zoals het bieden van onderdak, bemiddeling naar medische zorg en ondersteuning in het zoeken van een nieuw perspectief voor de vluchtelingen.

Overwegingen

Wanneer kan een geloofsgemeenschap besluiten over te gaan tot kerkasiel? De Raad erkent de keuze van geloofsgemeenschappen om in uiterste nood kerkasiel te verlenen. De Raad geeft gemeenschappen die dit kerkasiel willen verlenen daarbij het volgende in overweging:

- 1) Kerkasiel dient slechts plaats te vinden als sprake is van een fundamentele bedreiging of fundamenteel onrecht die de totaliteit en de draagwijdte van een mensenleven raakt. Een objectieve norm hiervoor is niet te geven, maar als uitgangspunt dient het eigen oordeel van kerkleden te gelden, zoals dat tot uitdrukking komt in een beslissing van het parochiebestuur of de kerkenraad. De Raad wenst dit laatste te benadrukken. Natuurlijk moeten advocaten en gespecialiseerde hulpverleners over eventuele verlening van kerkasiel worden geraadpleegd, maar uiteindelijk moet het eigen geweten van naar eer en geweten handelende personen de doorslag geven.
- 2) Het kerkasiel dient in principe een tijdelijk karakter te dragen. Het wordt begonnen met de gedachte dat het tijdelijk zal zijn, met een perspectief voor een oplossing die voor alle partijen acceptabel is. In het geval van uitgeprocedeerde asielzoekers en van asielzoekers aan wie geen schorsende werking is toegekend, is kerkasiel een middel dat gebruikt wordt om uitstel te verkrijgen tegen dreigende uitzetting. In deze periode kan onderzocht worden of er sprake is geweest van onzorgvuldigheid in de procedure, of er voldoende rekening is gehouden met tijdens de rechtsgang ingebrachte nieuwe gegevens, of er juridische mogelijkheden zijn om voor de asielzoeker een voorwaardelijke verblijfstitel of een verblijfstitel op humanitaire gronden te verkrijgen. Is dit niet het geval, dan komt wellicht doormigratie in zicht.
- 3) Kerkasiel dient zeer selectief gebruikt te worden. Het dient alleen verleend te worden als bij de verleners van dit asiel reële verwachtingen bestaan dat een verblijfstitel voor de asielzoeker hier of elders alsnog te bereiken valt. Een illegaal verblijf in Nederland biedt geen perspectief. Voorkomen moet worden dat door het verlenen van kerkasiel bij hulpverleners en asielzoekers verwachtingen worden gewekt die naar alle waarschijnlijkheid niet waargemaakt kunnen worden.
- 4) Voordat een geloofsgemeenschap besluit tot kerkasiel dienen reeds voorwaarden voor, en de wijze van kerkasiel te zijn vastgelegd. De morele verantwoordelijkheid voor de mensen die men opneemt, dient afgewogen te worden tegen de menskracht, de middelen en het enthousiasme die men voor langere termijn kan mobiliseren en de draagkracht van zowel de vrijwilligers als de kerkasielzoekers. In verschillende plaatsen en bij INLIA zijn draaiboeken beschikbaar voor geloofsgemeenschappen die kerkasiel gaan verlenen, waarin de ervaringen met de praktijk van kerkasiel zijn verwerkt. Zij kunnen nuttig zijn bij de uitvoering van kerkasiel,

maar ook al eerder bij de besluitvorming daartoe. Ook bij landelijke en provinciale diaconale organen en bij lokale raden van kerken kunt u vaak terecht voor achtergrondinformatie over kerkasiel. Met de vluchteling en eventueel met de organisatie die zijn of haar belangen behartigt, dient vooraf overleg plaats te vinden zodat duidelijkheid bestaat over de termijn van het kerkasiel en over de afbouw ervan, over de verantwoordelijkheden van de asielverlener en over het respecteren hiervan door de asielzoeker, en over het feit dat de asielverlener vaststelt aan wie wel en aan wie geen kerkasiel wordt verleend.

- 5) De verantwoordelijkheid voor het verlenen van kerkasiel ligt bij de lokale geloofsgemeenschap. Deze kent de uitgeprocedeerde asielzoeker(s) waar het om gaat en de achtergrond(en) en kan een inschatting maken van de noodzaak van bescherming en van de kansrijkheid van vervolgstappen. De Raad van Kerken in Nederland verleent geen goedkeuring of afkeuring aan dergelijke lokale initiatieven. Zijn verantwoordelijkheid is een andere. Hij zal het recht van lokale gemeenschappen om kerkasiel te verlenen naar buiten toe verdedigen en waardering tonen voor de gewetensvolle, op feiten gebaseerde beslissing om tot kerkasiel over te gaan.
- 6) Het komt voor dat kerkelijke gemeenschappen door belangen- of zelforganisaties van asielzoekers benaderd worden om kerkasiel te verlenen. Een dergelijke georganiseerde vorm van kerkasiel gaat vaak gepaard met politieke eisen. Telkens opnieuw zal de Raad bepalen of hij kan instemmen met eventuele politieke eisen waarmee kerkasiel gepaard gaat. De Raad zal in zo'n geval behoedzaam opereren, omdat het gevaar bestaat dat de 'persoonlijke' inschatting door een kerkelijke gemeenschap van de noodzaak tot bescherming minder vanzelfsprekend is. Als de Raad met deze politieke eisen kan instemmen, verplicht hij zich ertoe deze op landelijk niveau ter sprake brengen, zonder daarmee de verantwoordelijkheid van het plaatselijk verleende kerkasiel over te nemen. Deze opstelling impliceert een erkenning voor het algemene protestkarakter dat kerkasiel ook kan hebben, bijvoorbeeld bij kritiek op bepaalde ambtsberichten van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De oorspronkelijke inzet van kerkasiel, tijdelijke bescherming bieden aan individuen, dient echter centraal te blijven staan. Voor het trachten te realiseren van politieke eisen is kerkasiel niet het meest geëigende middel, als daar niet óók een of meer individuele dossiers aan ten grondslag liggen van afgewezen vluchtelingen die met uitzetting worden bedreigd naar een land waar hun leven gevaar loopt of hun mensenrechten ernstig geschonden dreigen te worden.

Adressen

- * Werkgroep Vluchtelingen Raad van Kerken in Nederland,
Kon. Wilhelminalaan 3, 3818 HN Amersfoort ,
tel. 033-4633844
e-mail: rvk@raadvankerken.nl
www.raadvankerken.nl

- * Stichting INLIA, Jacobijnerstraat 5, 9712 HZ Groningen
tel. 050 3138181,
e-mail: info@inlia.nl
www.inlia.nl

- * Stichting LOS (Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt)
Hang 16, 3011 GG Rotterdam
tel. 010 7470156
email: info@stichtinglos.nl
www.stichtinglos.nl

- * Kerkinactie – Protestantse Kerk in Nederland
Karel Jungheim
Postbus 456, 3500 AL Utrecht
tel. 030 8801880
e-mail: j.jungheim@protestantsekerk.nl

- * Justice and Peace
Riviervismarkt 5
2513 AM Den Haag
tel. 070 7631499
email: info@justiceandpeace.nl

Meer informatie

Geloven voorbij grenzen. Over de kerkelijk betrokkenheid bij vluchtelingen en asielzoekers. Bezinning 61. Te bestellen bij Raad van Kerken in Nederland (zie hiervoor)

Willem van der Meiden en Derk Stegeman (red.), Dat wonderlijke kerkasiel. De non-stop viering in de Haagse Bethelkapel. Middelburg, Uitgeverij Skandalon 2020

Deze versie is een licht herziene versie van de uitgave uit 2004/1999.

COLOFON

Samenstelling

Een uitgave van de werkgroep Vluchtelingen van de Raad van Kerken in Nederland in de serie Oecumenische Bezinning

Redactie

De tekst is herzien door John van Tilborg en Helmer Roelofs van INLIA, Rian Ederveen van Stichting LOS, Derk Stegeman van Stek Den Haag, en Ineke Bakker, voorzitter van de werkgroep Vluchtelingen

Beeldmateriaal

Protestantse Kerk Den Haag

Uitgaven van de Raad hebben tot doel de verschillende visies zoals ze binnen de lidkerken van de Raad van Kerken leven te laten zien.

